

SPLITSKI PANOPTIKUM IZMEĐU KRAJEVA DVAJU SVJETSKIH RATOVA

Predgovor

Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina

Razmišljajući o Splitu 1930. godine, Tin Ujević sažeto je iskazao svoje doživljaje grada u kojem je i sam od rane mladosti sazrijevao i kojem se kao vječiti putnik često vraćao na kraće ili duže vrijeme, radujući se „talasu novoga života“ u gradu koji živi ne samo svoju prošlost, nego – možda još i više – svoju budućnost:

Split je i ranije, premda nije bio glavni grad Dalmacije, bio najveći po svojoj luci i središnjem položaju; svoj novi porast duguje on seljenju zadarskoga činovništva i ličkoj željeznici iz 1925. koja je, dižući prometne veze, privukla radnu snagu iz okoline. Već od 1925. mogao je putnik da običnim okom primijeti širenje grada prema periferiji, dok je u isti mah konstatirao kako se lijepo diže u mjestu blagostanje i luksuz. Split, koji je sada postao sijelo banovine, vjeruje u još veći napredak ako se ostvare nove željezničke mreže. I može se mirne duše reći: na prekrasnom suncu prvih januarskih dana ove 1930. osjeća se, na šetnji pod palmama na obali, jedan talas novoga života. Ova luka živi, pa ako i nije Madrid, kao da će da bude jedna jadranska Barcelona.¹

Ove su riječi bile otisnute kao svojevrsni moto u knjižici *Split i Vladan Desnica (1918. – 1945.): umjetničko stvaralaštvo između kulture i politike. Program rada / sažeci izlaganja* (Zagreb 2015.), pripremljenoj za *Desničine susrete 2015.*, održane na Filozofskom fakultetu u Splitu 18. i 19. rujna te u Islamu Grčkom 20. rujna 2015. godine. Nisu to ni izdaleka jedine riječi koje su mogle biti izabrane kao moto. Hermannu Bahru nije bila potrebna usporedba s bilo kojim drugim gradom na Mediteranu da bi već 1908. godine razumio temeljno proturječje grada i osjetio urbano bilo Splita, koji su s razvojem grada nakon 1918. godine mogli samo još više dolaziti do izražaja:

Ovaj grad sjedi u palači. Jedan stari čovjek sagradio je kuću svojoj samoći, i u tu kuću skrilo se onda tri tisuće ljudi. Pokojnik se još uvijek brani i hoće biti sam. Ali živi ne pitaju i protiskuju se i posvuda je buka. U jakim starim zidinama probili su male prozore, i odozgor visi cvijeće u cvatu, i pozdravljaju nasmijane usne. To je silan primjer jakih ljudi, koji štiju samo svoj navalni, bujni, žarki život. Nema grada u kojem je zov života jači. S visokih tornjeva, iz dubokih podruma, u uskim uličicama, među stupovima, kroz vrata bunovno kliče

¹ Tin UJEVIĆ, „Splitski vidici. Četrdeset i prva hiljada Splicićana“, u: *Putopisi*, Zagreb 2001., 148.

život. Ovdje nema ni četrdeset tisuća ljudi, ali čovjek misli da je među stotinama tisuća. Tako glasno tutnji ovdje korak života.²

Tri desetljeća poslije (1936., 1937. i 1938.) u Splitu je bila i Rebecca West, očigledno duboko impresionirana gradom koji je stoljećima bio u mletačkom podaništvu, a da za razliku od mnogih drugih na Sredozemlju nije „odisao venecijanskim duhom“. Kao pasionirana putnica koja i vidi i pamti, nije odoljela usporediti ga s Napuljem, ali je to učinila na način da Split ništa nije izgubio od svoje posebnosti:

Split je jedini dalmatinski grad koji ima napolitanski izgled. Osim u nekolikim dvorištima privatnih kuća, Split ne odiše venecijanskim duhom, koji je u isti mah toliko uzvišen i toliko materijalistički da liči na neku ponosnu avet koja se vratila kako bi podsetila ljude da je bankrotirala zbog jednog miliona. Split podseća na Napulj zato što je i on jedna tragična i arhitektonski veličanstvena mašina za mlevenje kobasica, zato što je mesto gde su izmučeni ljudi raznih rasa vekovima bili prinuđeni da trče kroz zidove, podrume i kanalizaciju porušenih palata, a sada su, sticajem okolnosti, isterani na svetlo dana, uredni, zgodni i slični jedan drugome, (...) prihvatajući modernu odeću i moderne manire s uljanom prilagodljivošću, mada će ih od ostalog sveta večito odvajati misterija jezika i misli koje su delili dok su generacijama, u gužvi, protrčavali kroz tamu.³

Ujevićev jedva prikriveni sentimentalizam u bitnom ne proturječi opservacijama Hermannu Bahra i Rebecce West. Splitska urbana kultura u rasponu od 1908. do 1938. godine, duboko ukorijenjena u svojim antičkim izvorima, moderna je kultura, prepuna prirodnih i kulturnih kontrasta, kao i kontrasta među ljudima koji je tvore. Svime time čine Split prepoznatljivim mediteranskim gradom.

Od svojih se početaka 2005. godine *Desničini susreti* nikada nisu ograničavali samo na Vladana Desnicu, nego su se uvijek iznova zanimali i za njegove suvremenike, za fenomene, situacije i procese u njegovu vremenu i prostoru. Što god bile njihove teme, aktera je bilo mnogo. U protekle dvije godine, 2014. i 2015., njihov je zajednički nazivnik bio „ujevićevski“ Split od kraja Prvoga do kraja Drugoga svjetskog rata, dakle, grad iznimne urbane dinamike, kontinuiteta i diskontinuiteta te transformacijskih potencijala. U takvom je Splitu i ljudski i umjetnički sazrijevao i Vladan Desnica, što je i bio glavni razlog da u raspravama 2015. težište bude na gradu samom.

Kako je o Splitu u to doba danas moguće raspravljati s mnoštva stajališta i uvijek iznova otkrivati nove, istraživački poticajne teme, učinilo nam se da bi ovoj predgovor, posvećen priložima objavljenim u zborniku imalo smisla nasloviti „Splitski panoptikum između krajeva dvaju svjetskih ratova“. Pojam „panoptikum“ sretno je iskoristio već Josip Horvat u svojoj uvijek aktualnoj knjizi *Hrvatski panoptikum*, omogućivši i nama da ga se variramo u ovom slučaju.⁴

Dio članaka objavljenih u ovom zborniku nastao je kontinuiranim istraživačkim nadogradnjama pripojenja sa skupa *Desničini susreti 2015*. Bogata rasprava o gotovo svakom

² Hermann BÄHR, *Dalmatinsko putovanje*, Zagreb 1991., 80.

³ Rebeka VEST, *Crno jagnje i sivi soko*, Beograd 1989., 89.

⁴ Josip HORVAT, *Hrvatski panoptikum*, Zagreb 1965.

Desničini susreti 2015.
Split, 18. i 19. rujna 2015.
Islam Grčki, 20. rujna 2015.

Split i Vladan Desnica (1918.-1945.): umjetničko stvaralaštvo između kulture i politike

SUDIONICE/SUDIONICI
"DESNIČINI SUSRETA 2015." U SPLITU I ISLAMU GRČKOM:

Vladan Bajčeta (Beograd), Stanislava Barać (Beograd), Muharem Bazdulj (Beograd), Inoslav Bešker (Zagreb - Rim), Vinko Brešić (Zagreb), Sandi Bulimbašić (Split), Marijan Buljan (Split), Ivana Cvijović Javorina (Zagreb), Frano Dulibić (Zagreb), Rašid Durić (Augsburg), Bojan Đorđević (Beograd), Stevo Đurašković (Zagreb), Iva Grgić Maroević (Zagreb - Zadar), Vladimir Gvozden (Novi Sad), Aleksandar Jakir (Split), Branimir Janković (Zagreb), Bruno Kragić (Zagreb), Svjetlan Lacko Vidulić (Zagreb), Lovorka Magaš Bilandžić (Zagreb), Dušan Marinković (Zagreb), Tonko Maroević (Zagreb), Helena Peričić (Zadar - Zagreb), Petar Macut (Vukovar), Stanko Piplović (Split), Vladimir Rismondo (Split - Osijek), Sanja Roić (Zagreb), Drago Roksandić (Zagreb), Svetlana Šeatović Dimitrijević (Zagreb), Ana Šeparović (Zagreb), Filip Šimetin Šegvić (Zagreb), Nikolina Šimetin Šegvić (Zagreb), Sanja Šošarić (Zagreb)

PROGRAM RADA

Split, petak, 18. rujna 2015. godine,
od 9:00 do 13:15, 15:15 do 17:15
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Radovanova 13)

Split, petak, 18. rujna 2015. godine,
od 18:00 do 19:30
Predstavljanje novih izdanja
(Književni krug Split, Ispod ure 3.)

Split, subota, 19. rujna 2015. godine,
od 9:30 do 14:15, 15:45 do 18:45
(Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Radovanova 13)

Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom, nedjelja, 20. rujna 2015.,
od 11:00 do 13:00 sati

PRIPREMILI I/ILI PODUPRLI:

- Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije
- Program "Desničini susreti"
- Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
- Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
- Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb
- Srpsko kulturno društvo "Prosvjeta", Zagreb
- Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
- Ured za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

OLUPINE NA SUNCU

V. DESNICA

7 / 1 / 4 9

» Miguel «
(sunt boga bje)

(Coni fuircuo talti! —

Vladan Desnica
(Zadar, 17. rujna 1905.
- Zagreb, 4. ožujka 1967.)

“Čak i oni koji nemaju nikakve veze s umjetnošću i nikakve ljubavi za nju, morali bi biti zahvalni nebu što ona postoji. Jer je to jedino područje ljudske djelatnosti gdje je nemoguća laž: čim laž proviri, istim časom, automatski prestaje umjetnost. U pravoj umjetnosti uvijek, beziznimno, uprkos svemu vlada istina: tu čovjek govori istinu čak i protiv svojoj volji.”
(Vladan Desnica, "Zapisi o umjetnosti", Krugoot, 1952.)

izlaganju bila je poticaj sudionicima da ih dorade u skladu sa zborničkim potrebama. Ipak, nije suvišno reći da je već Pripremni odbor ovog skupa, mnoštvom pojedinačnih kontakata njegovih članova s potencijalnim sudionicima, postupno stvarao interaktivno ozračje skupa na temelju zajednički dogovorene koncepcije rasprava. Zato je i bilo moguće da skup istovremeno bude i inovativan i dijaloški poticajan, kako za sudionike pojedinačno tako i kao kolektivno iskustvo. To nam je kao urednicima zbornika omogućilo da u nizu individualnih kontakata s autorima detaljno dogovaramo postupno sve zahtjevnije kriterije finalizacije članaka, kako sadržajne tako i formalne. Pritom je uloga recenzenata u pravilu bila velika, a u nekoliko slučajeva i presudna. Naime, ni ovaj put nismo odustali od već etablirane zborničke prakse anonimnoga dvostrukog recenziranja svakoga pojedinačnog članka.

Desničini susreti cijelo se desetljeće održavaju svake godine u rujnu, u mjesecu u kojem je rođen Vladan Desnica (Zadar, 17. rujna 1905.). Zbornici se isto tako redovito pojavljuju godinu dana nakon održavanja skupa i predstavljaju na novim *Desničinim susretima*. Urednici su svih proteklih godina isti, što ih – ako ništa drugo – kvalificira da s pravom kažu da osjećaju njihovo „bilo“, odnosno da misle kako im neće biti prigovoreno što osjećaju potrebu upozoriti na vrijednosti članaka uvrštenih u ovu knjigu.

Zbornik sadrži 25 članaka, od kojih su 22 nastala na temelju izlaganja s održanog skupa te tri teksta koje smo naručili kao urednici nakon što se u raspravama na *Desničinim susretima* pokazalo da ima tema koje nisu bile u programu, a u zborniku su konceptualno važne za razumijevanje Splita u to doba.⁵

Sandi Bulimbašić i **Lovorka Magaš Bilandžić** autorice su priloga „Politički, kulturni i društveni život međuratnoga Splita kroz objektiv profesionalnih fotografa“, kojim je otvoren radni dio *Desničinih susreta 2015*. Mreža splitskih profesionalnih fotografa, autora još uvijek nepreglednog mnoštva snimaka, nije samo pratila pulsiranje grada u ubrzanom usponu, nego je stvarala sliku o njemu, svijest Splićana o sebi te reprezentirala Split kao treći grad po važnosti u Kraljevini SHS/Jugoslaviji. Autorice su minuciozno istražile fotografije splitskih fotografa objavljene u ilustriranim časopisima *Jadranska straža* (Split, 1923. – 1941.) i *Svijet* (Zagreb, 1926. – 1938.) te su rekonstruirale vizualnu kroniku splitske svakodnevice, slijedeći različita tipološka očitovanja istraživanih fotografija i ateljea u kojima su nastale. Budući da je težište njihova rada bilo na reportažnoj fotografiji, uspjele su, pored ostalog, vrlo sugestivno otvoriti pitanje kritike fotografije kao povijesnog izvora i kao agensa kulture sjećanja.

U prilogu „Javna riječ u međuratnom Splitu“ **Inoslav Bešker** predstavlja mrežu komunikacijskih kanala i njihove aktere, tipične za razvijeni urbani mediteranski ambijent. Identificirajući javne prostore u širokom rasponu od ulice i trga do ribarnice i brijačnice te od neformalnih mreža do formalnih političkih i kulturnih institucija (tj. od ekskluzivnih kavanskih prostora do novinskih redakcija, kazališta itd.), autor se fokusirao na novine kao produkcijski, tehnološki, distribucijski i recepcijski premoćan javni medij u Splitu u spo-

⁵ Riječ je o priložima Nedjeljke Balić-Nižić i Sanje Roić, Tomislava Brandolice te Matka Globačnika. Najljepše im zahvaljujemo na suradnji i posebno na spremnosti da u kratkim rokovima napišu tekstove na teme koje u nas inače nisu bile predmetom zasebnih istraživanja.

menutom razdoblju. Iako je apostrofirao novinsko mnogoglasje, osobitu pozornost posvetio je dnevniku *Novo doba*, neupitno najvažnijem u čitavom ovom razdoblju. Politički afiniteti i interesi ključnih aktera u *Novom dobu* nikada ga nisu reducirali na stranačke novine. Bio je to ključan preduvjet da ovaj dnevnik funkcionira i kao urbani akter koji ima utjecaja na svim područjima gradskog života: od kapitalnih investicija u gradu do nogometa i karnevala. *Novo doba* otvaralo je svoj novinski prostor ljudima od riječi i stila, neovisno o profesiji, pa i uvjerenjima. Neki od novinara koji su tada pisali za ovaj list kreirali su medijsku scenu u Hrvatskoj i poslije 1945. godine. Autor među njima izdvaja Ivu Baljkasa, Jerolima Čogelju i Josipa Kortšeka.

Ana Šeparović i **Frano Dulibić** kritički propituju lica i naličja splitskog modernizma/antimodernizma na primjeru likovnih umjetnosti u prilogu „Splitska međuratna likovna scena između modernizma i antimodernizma“. Tema je važna jer bi se u načelu uvijek mogla problematizirati u splitskoj svakodnevi tog doba, kada god se nešto atribuiru modernistički i/ili antimodernistički, od arhitekture do kulture svakodnevice. Upečatljivi podatak o 130 izložbi u Splitu od 1918. do 1941. godine bio bi samo refleks modernističke opsjednutosti kvantifikacijama da ga autori nisu markirali kao okvir dinamične likovne scene na kojoj su se ispreplitali vrlo različiti individualni i grupni likovni afiniteti, umjetničke kvalitete i stvaralački akti. Danas ih je moguće konceptualno osmišljenije vrednovati zahvaljujući postojanom interesu likovnih kritičara i povjesničara umjetnosti za splitsku likovnu scenu navedenih godina te monografskim i retrospektivnim obradama niza aktera, ali i autorskim istraživanjima, prije svega tiskanih medija. Autori su to sugestivno učinili, kako u obzoru tadašnjih poimanja modernizma i antimodernizma tako i u obzoru današnjih, teorijski mnogo nijansiranih pristupa jednome i drugome.

Međuratni Split činili su i ljudi porijeklom s raznih strana Dalmacije – litoralne, inzularne i kontinentalne, „bodulske“ i „vlaške“, „malomišćanske“ i seoske u svim dalmatinskim raznolikostima – ljudi koji su na vrlo različite načine bivali Splitsanima, ali su i oni sami Split činili drugačijim. **Bruno Kragić** u prilogu „Ujevićev Split“ fokusirao se na Ujevićeve tekstove sa splitskom tematikom nastale 1930-ih godina, dakle u njegovoj zreloj životnoj dobi. Razvrstavajući ih u tri skupine (feljtonistički, kulturološki i poetski autobiografski), autor je uočio tri različita Ujevićeva načina pisanja o Splitu. Oni se kreću u vrlo širokom rasponu od analitičkih, socijalno-kritičkih opservacija, preko kulturoloških varijacija na teme splitskog mentaliteta i urbanih rituala sve do poetskih, autobiografski prepoznatljivih vizija grada u tragizmom prožetim arkadijskim predjelima.

Rijetko je koji građanski mislilac u međuratnoj Europi, ponajviše u zemljama mediteranske Europe, bio toliko čitan, prihvaćan i osporavan, stvaralački pounutran u Splitu kao Benedetto Croce. U hrvatskoj kulturi Split je bio kroćanski recepcijski epicentar, što je tema priloga **Tonka Maroevića** „Splitski ‘kroćanci’: jedan pogled u kulturu grada Splita između dva svjetska rata“. Kulturnu elitu međuratnog Splita činili su ljudi formirani u tradicijama talijanskog jezika i kulture kao i svoga hrvatskog jezika i kulture te su kao interkulturalni akteri djelovali na obje strane jadranskih obala. Croce je u vrijeme ubrzane fašizacije talijanskog društva bio stvaralac europskog formata, postavši jedan od simbola liberalnog otpora fašizaciji Italije, ali i shvaćanja umjetnosti koje je isključivalo političko-

ideologijsku indoktrinaciju. Bio je simbol Italije kakvu su splitski „kročanci“ poštovali i prihvaćali. Autor je analitički rekonstruirao različite autorske recepcije i aproprijacije Crocea u Splitu. Izdvojio je europski prepoznatljivog Croceova sugovornika (Bogdana Radicu), prevoditelje (Alberta Halera, Vinka Vitezicu), kritičke recipijente (Tina Ujevića), poetske sljedbenike (Ćiru Čičina Šaina, Antu Cettinea, Vladimira Rismonda). Posebno se zadržao na slučaju Vladana Desnice. Desnici je Croce bio poznat iz tradicije obiteljskih recepција prije Prvoga svjetskog rata, da bi mu se i sam posvetio 1930-ih godina, odlično preveo i objavio na vlastiti trošak – prema autoru – vrlo promišljen izbor pod naslovom *Eseji iz estetike* (Split 1938.).

Vladimir Gvozden u prilogu „Vladan Desnica i estetizam“ kritički propituje Desničin estetizam u perspektivi tradicija europskog estetizma 19. i 20. stoljeća. Ne sporeći važnost Crocea, autor traga i za drugim izvorima njegova estetizma u širokom luku, počevši od Kanta i Schillera. Otkriva proturječja u Desničinih iskazima, što čini da „napetost između empirijskog i estetskog u njegovim estetičkim spisima ostaje nerazrešena“. Prema autoru, za razumijevanje Desničina moderniteta bitno je da svoja poimanja umjetnosti i umjetnika, lijepog i harmoničnog baštini iz njihova metafizičkog „zaleđa“, ali da ih u svom opusu transformira u zadovoljstvo kreativnog subjekta, kako intuitivnog tako i iskustvenog, iz čega nastaje njegova umjetnička ljepota. Bez razumijevanja ove kontradiktornosti neshvatljivi su Desničin modernizam, pa i sami estetički i poetički stavovi. Iz takva autorova pristupa razumljivi su Desničin češće varirani iskaz da kritika – možemo dodati i recepcija umjetničkog djela – mora imati širinu zahvata, tj. „sposobnost za poimanje raznih, pa i najsuprotnijih umjetničkih koncepcija, dakle pluralitetnost njenog umjetničkog osjećaja i ukusa, njenu podobnost da obuhvati razne, pa i antipodne umjetničke subjektivnosti“. Koliko god estetizam bio važan za Desnicu kao pisca, estetizam nije ključ za pristup njegovu opusu, poruka je autora ovog priloga.

Vladimir Rismondo jedan je od onih koji se posljednjih godina vraćaju Desničinu *Zimskom ljetovanju*, romanu koji je u trenutku svog objavljivanja (1950.) na različite načine polarizirao ne samo književnu kritiku, nego i čitateljsku publiku. Mogućnosti novih čitanja, slijedeći pristup i autorovu argumentaciju, otvaraju se u obzoru kulturalnih studija. U svom prilogu „Roman *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice u svjetlu kulturalnih studija“, polazeći od pretpostavke da je već Alberto Fortis u svojoj prosvjetiteljskoj i, dodali bismo, ranoromantičarskoj maniri konstruirao kanon o dvije Dalmacije, autor historizira diskurs imanentan tom kanonu koristeći analitičke alatke teorija o „Drugom“ i imagologije. Pritom se fokusira na splitsko međuratno razdoblje, kada se – prema autoru – lokalne umjetničke aproprijacije Crocea i stvaralaštvo Ivana Meštrovića i njegovih sljedbenika javljaju kao nove artikulacije starih urbano-ruralnih dihotomija u Dalmaciji. Desničin roman javlja se u vrijeme nakon niza tragičnih povijesnih prijeloma, prouzročenih ili nastalih Drugim svjetskim ratom u Dalmaciji.

Svetlana Šeatović Dimitrijević prilogom „Kročeva estetika i Desničin mediteranizam“ podsjeća da je opus Benedetta Crocea – naročito njegovi estetički spisi – trajno vrelo stvaralačkih poticaja Vladana Desnice. Vrhunac Desničina usvajanja Croceove estetike autorica vidi u *Proljećima Ivana Galeba*, gdje „intuiciji i subjektivnom doživljaju da(je) ap-

solutni primat u formiranju poetičkih postupaka“. Autorica otvara pitanje Desničina shvaćanja međuodnosa mediteranizma i dalmatinizma. Desničin mediteranizam kročeanškog je podrijetla, što znači da je intuitivno i subjektivno ekokulturološki uvjetovan. Koliko god to bilo nesporno, neupitno je i da Mediteran i mediteranizam nisu singularni koncepti. O dalmatinizmu se Desnica nikada nije očitovao, za razliku od svog prijatelja Vladimira Rismonda. Naprotiv, svom je mediteranizmu Desnica uvijek davao univerzalni humanistički smisao.

„Pripadnici splitskog kulturnog kruga kao prevoditelji i posrednici kulturnih transfera (1918. – 1945.)“ naslov je priloga **Sanje Roić**. Identificirala je brojne pripadnike „splitskoga kulturnog kruga“, koji su istovremeno bili djelatni i kao autori i kao prevoditelji – redovito i s talijanskog jezika – te kao „posrednici kulturnih transfera“ u širem smislu. Split kao mediteranski grad bogate tradicije i još većih urbanih aspiracija nije mogao biti samo puki recipijent u procesima kulturnih transfera. Tako su i akteri „splitskoga kulturnog kruga“ bili afirmirani i po tome koliko su bili kreativni pa i originalni u svojim posredovanjima. U splitskom slučaju važno je istaći, slijedeći autoricu, da je nerijetko bila riječ o ljudima koji su stvaralački bili djelatni u Splitu, ali i u drugim gradovima u Kraljevini Jugoslaviji (Zagrebu, Beogradu, Sarajevu) te u inozemstvu. Njihova kulturna posredovanja često su imala političke konotacije, bilo u hrvatskom, bilo u jugoslavenskom obzorju, ali i u europskom. Talijanska kultura i dalje je bila vrelo inspiracija, ali je fašizirana Italija, međunarodno legitimirana na istočnoj obali Jadranskog mora čitavim nizom akata od 1915. nadalje, bila stalno izvorište bojazni i tjeskoba pred budućnošću. Budući da se i Vladan Desnica kao umjetnik razvijao po istome splitskom obrascu „autor – prevoditelj – posrednik“, tipičan je pripadnik tog kruga.

Iako **Sanja Šoštarić** u prilogu „Francuska književnost u prijevodima pripadnika splitskog kulturnog kruga“ usredotočuje svoju pozornost – u skladu s izabranom temom – na prevođenje djela iz francuske književnosti u „splitskome kulturnom krugu“, napominje da su njegovi nerijetko isti akteri prevodili s dva pa i više jezika, a svoje prijevode objavljivali uglavnom izvan Splita, ponajčešće u Zagrebu. Postavivši problem svog rada sa stajališta traduktologije, komparatistike i književne sociologije, s leksikografskom preciznošću identificirala je autore i djela francuske jezičke kulture 19. i 20. stoljeća koji su pobuđivali različite interese na hrvatskoj strani. Ponudila je širi uvid u hrvatsku kulturnu situaciju u dužem vremenskom razdoblju, tj. i prije 1918. i poslije 1945. godine, imajući na umu kronološke raspone djelatnosti pojedinih prevoditelja, ali i trajanja kulturnih fenomena, kao i nastajanja drugačijih kulturnih senzibiliteta, društvenih i političkih imperativa, koji su poticali pa i usporavali prevođenje s francuskog jezika na hrvatski. Posljednje je egzemplificirala trima hrvatskim prijevodima knjige putopisa po Sovjetskom Savezu André Gidea *Retour de l'U. R. S. S.* u rasponu od 1937. do 1980., uključujući i – kako sama kaže – izvrstan prijevod Vladana Desnice objavljen 1952. godine.

Naslov priloga **Ive Grgić Maroević** „Splitska fortuna Luigija Pirandella“ samo na prvi pogled sužava spektar tema i problematika kojima se inače bavi. Pripadnici splitskoga kulturnog kruga recipiraju i apropriraju Pirandella ne samo u splitskom kazališnom i kulturnom obzorju, nego izravno utječu i na odnos spram Pirandella i njegovih djela – napose

dramskih, na prvom mjestu *Šest lica traži autora* i *Tako je (ako vam se čini)* – u Zagrebu i Beogradu, tj. u širem hrvatskom i u srpskom kontekstu. Članak je pisan kao svojevrsna *case study*, koju pored jasnog postavljanja istraživačkog pitanja i primjerene akribičnosti čini zanimljivim i skoro dramaturški izvedena naracija. To naročito dolazi do izražaja u dijelu članka koji se odnosi na Vladana Desnicu i njegovo očigledno pomanjkanje interesa za Pirandella, neovisno o tome što je njegov splitski prijatelj Vladimir Rismondo živo poticao taj interes. Desničino različito shvaćanje estetičkih implikacija Pirandellovih drama bilo je pritom, kao što i autorica ističe, vjerojatno presudno.

U prilogu „Teatar u Splitu u doba Desničine mladosti: politika i kultura“ **Bojan Đorđević** podsjeća na činjenicu da je novostvorena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca podržavala kazališta u zemlji. Ona su prije 1918. godine – tamo gdje ih je bilo u različitim vlasničkim i pravnim statusima – djelovala u različitim uvjetima, slijedila različitu repertoarnu politiku, različito razvijala svoje ansamble i kultivirala različite kazališne afinitete i ukuse. U promijenjenom državno-političkom okviru, podržavanje i centralizacija kazališne politike imali su različite učinke, a Split je s tog stajališta odličan primjer. Ne ulazeći detaljnije u povijest splitskog kazališnog iskustva od 1893. do 1918., autor je, koristeći dosada nekorištenu arhivsku dokumentaciju Ministarstva prosvete, rasvijetlio manje poznate aspekte državne kazališne politike u Splitu. Razmjerno brzim utemeljenjem Narodnog pozorišta za Dalmaciju, 17. rujna 1920. – što je bilo moguće kako zbog političke podrške gradske uprave tako i zbog pritiska intelektualaca-jugoslavenskih nacionalista u gradu, koji su instrumentalizirali napete odnose s Kraljevinom Italijom – stvoreno je kazalište koje se od početka suočavalo s velikim problemima u svim segmentima kazališne djelatnosti. Ti su problemi vrlo brzo dobili i hrvatska nacionalna obilježja jer se kritiku službene kazališne politike neizbježno povezivalo sa sve širim otporom s hrvatske strane oficijelnoj jugoslavenskoj politici u svim njezinim aspektima. Narodno pozorište za Dalmaciju na kraju je spojeno sa sarajevskim i time faktično ukinuto 1. travnja 1928.

Prilog **Helene Peričić** „Književno-publicističke preokupacije i prijevod *Hamleta* liječnika Bože Peričića“ posvećen je književno-publicističkom i prevoditeljskom djelovanju liječnika dr. Bože Peričića. Bio je bečki student medicine, a potom vrlo uspješan i uvažen liječnik koji je djelovao u Zadru, Šibeniku i Splitu. Iznimnim ga čini što je velik dio svog života posvetio filološkim studijama, prevođenju, pisanju u različitim književnim žanrovima itd. Poznajući klasične i više živih jezika (njemački, francuski, engleski i talijanski), Peričić se isticao svojim prijevodima s engleskog jezika, koji je u međuratnom Splitu znao vrlo mali broj ljudi. Posebnu pozornost i danas privlači njegov izravni prijevod *Hamleta* s engleskog, dakle, bez posredovanja drugih prijevoda. Budući da ovaj prijevod nikada nije bio u cijelosti objavljen, nesumnjivo zavrđuje cjelovitu kritičku obradu, imajući na umu kontekste u kojima je stvaran punih dvadeset godina. Božo Peričić i Uroš Desnica bili su bliski od ranih zadarskih dana i takvima su ostali do kraja života, a njihove književne rasprave – o kojima svjedoči Peričić sam – dokaz su da su akteri splitske kulturne scene bili ljudi vrlo različitih zanimanja, statusa i kulturnih afiniteta, ali i obrnuto, da je splitska književna scena bila živa i zato što su njezini akteri potjecali iz vrlo različitih područja urbane kulture.

Stevo Đurašković u prilogu „Mediteranizam Bogdana Radice kao ideja slobode nasuprot totalitarizmima“ pristupa konceptu mediteranizma, usredotočujući se na Bogdana Radicu, jednog od najvećih Splitsana izvan Splita kasnih 1920-ih i 1930-ih godina, koji nije prestajao biti akter splitskih kulturnih zbivanja. Radičina su shvaćanja mediteranizma i dalmatinizma, prema autoru, interpretirana kako kulturološki tako i politološki kao *plaidoyer* za pučku pa i „pučko-puntarsku“ alternativu na Mediteranu, u svakom slučaju demokratsku naspram totalitarističkih paradigmi – kako „gosparsko-isusovačke“ tako i radikalne ljevičarske provenijencije. Radica je dosljedno bio uvjerenja da su mediteranizam i dalmatinizam bitni koncepti u bilo kakvu razumijevanju hrvatske povijesti. Kako su njegovi publicistički radovi najčešće pisani u esejističkoj formi i formi intervjua, oni su i danas vrlo čitljivi, što olakšava kritički „povratak“ mediteranističkom i dalmatinističkom opusu Bogdana Radice.

Prilog **Branimira Jankovića** „Vi na Balkanu to sve znate i čitate?!“ Recepcijska čitanja i upotrebe Julieta Bende i *Izdaje intelektualaca*“ posvećen je djelu Julieta Bende *Izdaja intelektualaca (La Trahison des clercs)*, objelodanjenu 1927. godine, koje je i u svom vremenu, a i poslije, problematiziralo ulogu intelektualaca u modernom svijetu na način koji ga čini epohalno nezaobilaznim u raspravama na tu temu. Ključna teza da su intelektualci „izdali“ svoju univerzalnu humanističku misiju – očigledno prosvjetiteljske provenijencije – zbog neadekvatne „privrženosti državi, naciji, rasi i klasi“, bila je marginalno recipirana u međuratnoj hrvatskoj i jugoslavenskoj situaciji. (Jedan od urednika ovog zbornika, D. Roksančić, već je upozorio da je Vladan Desnica bio u Parizu kada je objelodanjena Bendina knjiga, ali da na nju nikada nije reagirao.) Bogdan Radica bio je velika iznimka u hrvatskoj kulturi svojim odnosom prema Bendi. Novina je ovog priloga prije svega u kreativnoj primjeni Bourdieuovih koncepata, posebno koncepta „društvenih uvjeta međunarodne cirkulacije ideja“. Radica je s Bendom i osobno komunicirao i nesumnjivo intelektualno interiorizirao njegovu agendu i shvaćanja u svoju kulturu mišljenja o problemima epohe.

Prilogom „Splićani i splitske teme u beogradskoj javnosti 1920–1941 (*Politika* i *Srpski književni glasnik*)“ **Stanislava Barać** otvara kompleksnu, ali i važnu temu u međuratnoj povijesti oba grada. Autorica je opravdano svoj rad već u naslovu tematski razdvojila. Pritom se ograničila na najreprezentativnije uzorke za propitivanje izabrane teme, na dnevnik *Politiku* i književni časopis *Srpski književni glasnik*. Imajući na umu splitski i dalmatinski državnopravni izbor 1918. godine u procesu stvaranja zajedničke južnoslavenske države te činjenicu da su se u Beogradu zarana skupili utjecajni Splitsani koji su mu time i sami davali metropolitanski legitimitet, autorica polazi od pretpostavke da su sami beogradski Splitsani imali udjela u oblikovanju predodžbi i stvaranju odnosa beogradske javnosti prema Splitu u međuratnom razdoblju. Time je percepcijski horizont istovremeno mogao dobiti – kao što je i dobivao – na izoštrnosti predodžbi, ali je mogao biti – kao što je i bio – aberantan u odnosu na dubinske promjene u glavnom toku splitskih urbanih orijentacija prije i poslije 1928./1929. godine te naročito uoči i nakon stvaranja Banovine Hrvatske. Time se i odnos medijskih aktera beogradske javnosti prema splitskim temama nužno raslojavao u širokom rasponu razumijevanja/nerazumijevanja, prihvaćanja/neprihvatanja itd. Vladan Desnica, njegov otac Uroš i stric Boško bili su pasionirani čitatelji *Politike* i *Srpskog književnog glasnika* prije i nakon Velikog rata.

Filip Šimetin Šegvić i **Nikolina Šimetin Šegvić** koautori su priloga „Grad kao mjesto oblikovanja intelektualca: Kerubin Šegvić i Split“, posvećenog svećeniku i jednome od dugovječnijih, polustoljetnih aktera splitske, ali i hrvatske političke, kulturne i znanstvene scene, dosljedno desničarski angažiranog intelektualca. Obrazovan i produktivan, ali i žestok polemičar, Šegvić je inicirao brojne kontroverze koje su reflektirale važne pa i ključne nedoumice u hrvatskoj politici i kulturi njegova doba. Izazivao je žestoke odgovore pa i suštinska neslaganja. Pitanja Šegvićeve odnosa prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i njegova pogubljenja 1945. i dalje su historiografski nedovoljno istražena. Svojevremeni bliski suradnik don Ante Bulića, ogledao se u istraživanju i medijskom populariziranju brojnih fenomena hrvatske povijesti u različitim kontekstima od kasne antike do 20. stoljeća. Realizirao je opus velikih razmjera, koji također nije kritički vrednovan, osobito kada je riječ o najspornijim rasnim koncepcijama. Kerubin Šegvić, smatraju autori, ne bi bio takav kakav je bio da i sam nije bio Splitsanin, da i sam nije živio u ambijentu u čijoj su se svakodnevici živo prepletali kulturni fenomeni i slojevi od antike do njegova doba.

Matko Globačnik u radu „Prilozi političkoj, kulturnoj i intelektualnoj historiji Splita u doba Banovine Hrvatske (1939. – 1941.)“ nastojao je, u skladu s koncepcijom ove publikacije, istražiti medijski aspekt promjena koje su se zbivale u Splitu u doba Banovine Hrvatske. Split je neupitno bio drugi grad u Banovini Hrvatskoj, ali njegova politička težina u banovinskom poretku nije bila razmjerna njegovoj urbanoj težini. Iako je Hrvatska seljačka stranka (HSS) i u Splitu stekla status hegemonu u stranačkom krajoliku već 1935. godine, homogenizirajući učinak stranačke središnjice u Zagrebu ni izdaleka nije bio toliko uočljiv koliko se to htjelo, a odnosi među stranačkim strujama samo su se usložnili nakon 1938. godine. Stranačka ljevica i desnica bile su sve udaljenije jedna od druge. Raslojavale su se i sve druge stranke: koalicijska Samostalna demokratska stranka (SDS), Jugoslavenska nacionalna stranka (JNS) i Jugoslavenska radikalna zajednica (JRZ). Obrnut je bio proces u splitskoj Komunističkoj stranci Hrvatske (KSH), konstituiranoj 1937. unutar Komunističke partije Jugoslavije (KPJ). Kako su splitski komunisti u vizuri novoga partijskog čelnika Josipa Broza bili „frakcionaši“, partijsko discipliniranje nesumnjivo ju je ojačalo. U hrvatskoj kulturi tog razdoblja Split je kreativno mnogo uočljiviji nego prije, ali su i kulturne veze Splita i Zagreba upravo u to vrijeme dosegle ranije nepoznate razine.

Aleksandar Jakir u prilogu „Split od travnja 1941. do rujna 1943. godine: mjesto fašističke represije i antifašističkog otpora“ podsjeća da je Drugi svjetski rat u Splitu počeo isti dan pa i na sličan način, tj. zračnim napadom, kao i u slučaju Beograda. Iako su se Split i Beograd od 1918. do 1941. nacionalno-politički stubokom bili udaljili jedan od drugog, nacisti i fašisti – u mjeri u kojoj su bili i povijesni revizionisti – ni jednom ni drugom gradu nisu oprostili 1918. godinu. Međutim, dok je Beograd okupiran, u Splitu je od 10. travnja do 18. svibnja 1941. bilo iluzija da će grad moći ostati u granicama Nezavisne Države Hrvatske. Rimski ugovori kojima je Split postao talijanski, kao i najveći dio hrvatske obale Jadranskog mora, a i cijela „Kraljevina Hrvatska“ bila je dizajnirana *de facto* kao talijanski protektorat. Split je i sam postao poprištem galopirajuće fašističke talijanizacije, podsjeća autor. Međutim, dugotrajno iskustvo otpora hrvatskog Splita talijanskom iredentizmu prelazilo je granice političkih razlika, s izuzetkom ustaša i dijela klerikalaca u Drugom

svjetskom ratu. To iskustvo utjecalo je da se većina žitelja grada antifašistički opredijelila. Ipak, splitski komunisti, najaktivniji u otvorenom otporu, dugo nisu uspijevali povezati različite predratne političke aktere. Njihov je utjecaj postupno rastao – neovisno o svim talijanskim pokušajima da politički, vojno i gospodarski učine Split što više svojim – da bi u vrijeme kapitulacije fašističke Kraljevine Italije, u rujnu 1943., Narodnooslobodilački pokret u Splitu uspio razoružati najveći dio talijanske divizije „Bergamo“, preuzeti vlast u gradu, mobilizirati masu ljudi u Narodnooslobodilačku vojsku. Autorov pregled povijesti Splita u ovo doba, pisan kombinacijom mikro- i makroperspektiva, povijesti „odozdo“ i povijesti „odozgo“, poticajan je doprinos rekonstrukciji povijesti grada u cijelom ciklusu njegove povijesti od 1918. do 1945. godine.

Nedjeljka Balić-Nižić i **Sanja Roić** bave se problematikom koja je tek nedavno postala predmetom znanstvenih istraživanja. Njihov prilog „Talijanska okupacija na stranicama splitskog dnevnog tiska“ posvećen je splitskim talijanskim okupacijskim dnevnicima *San Marco! Edizione di Spalato i Il Popolo di Splato*. Dnevници su bili važni instrumenti fašističke talijanizacije Splita i, nadalje, instrumenti politike totalnog rata u gradu. Intrigantna je i njihova neravnopravna dvojezičnost, talijanska i hrvatska. Talijanske su vlasti u Splitu 1941. godine nastupile sa ciljem vraćanja grada na godine koje su smatrali „nultima“, tj. prije pohrvaćivanja gradske uprave u Splitu koncem 19. stoljeća i definitivno prije sloma Austro-Ugarske. Smatrale su da su te godine referentna ishodišta za fašističku talijanizaciju Splita, koncipirane na fašističkim poimanjima multikulturene civilizacije, dakako utemeljene na hegemoniji talijanskog jezika i kulture – kao u imperijalnoj rimskoj antici. Autorice ističu da su oba lista na donekle različite načine istovremeno usmjerena na konstrukciju „normalnosti“ u splitskoj svakodnevici na zadanim pretpostavkama, ali i na maksimalističke ciljeve fašističke talijanizacije, koje je moguće postići samo u ratnim uvjetima.

„Mi tražimo disciplinu, mi jamčimo za red!“ Splitski listopad 1943. u ustaškoj i njemačkoj lokalnoj propagandi“ naslov je priloga **Ivane Cvijović Javorina**. Autorica se fokusirala na prvih desetak dana nacističko-ustaške vlasti u Splitu početkom listopada 1943. godine. Pritom su je prije svega zanimali medijski aspekti. Tada u gradu počinju izlaziti *Splitski glasnik*, *Der Spliter Splitter* i ponovno pokrenuto *Novo doba*. Izdavač *Splitskog glasnika* bila je „Gradska Općina u Splitu“, *Der Spliter Splitter* izdavala je „Propaganda-Kompanie einer Panzerarmee“ i bio je namijenjen njemačkim vojnicima, a *Novo doba* „Ustaški nakladni zavod Zagreb“. U članku se nastoji – analizom sadržaja navedenih listova te diskurzivnom analizom odabranih tekstova objavljenih u njima u prvom tjednu njihova izlaženja – odgovoriti na pitanja kako se medijski ostvarivalo nacističko-ustaško savezništvo u Splitu, u čemu su se medijske politike podudarale, a u čemu razlikovale te koliko su spomenuti listovi uistinu bili splitski urbani fenomeni. Rad se ograničava na prvi tjedan njihova izlaženja s pretpostavkom da se u tom periodu mogu očitati najvažnije programske smjernice.

Tomislav Brandolica u prilogu „Usporedna analiza partizanskog i ustaškog tiska u razdoblju između reokupacije i oslobođenja Splita (rujan 1943. – listopad 1944.): primjer *Novog Doba* i *Slobodne Dalmacije*“ komparativistički istražuje medijske fenomene ustaškog

Novog doba u Splitu i partizanske *Slobodne Dalmacije*. Autorov je pristup zahtjevan jer temu elaborira polazeći od svjetonazorskih opreka koje ova glasila promoviraju u uvjetima finalne faze totalnog rata, vođenog u globalnim razmjerima. Iako su tehnička i tehnološka razina produkcije, žurnalistička kvaliteta, distribucija i recepcija jednog i drugog glasila međusobno bile bitno različite, oba su lista bila medijski akteri istog rata, i to rata koji obostrano pretpostavlja ili totalnu pobjedu ili totalni poraz. To znači da su njihovi sadržaji i poruke bili međusobno uvjetovani. Pritom je ustaško glasilo bilo u ambivalentnom simboličkom statusu jer je nosilo ime najvažnijeg međuratnog splitskog dnevnika, koji je praktično nastao i nestao sa zajedničkom južnoslavenskom državom i, neovisno o svim mijenama u uređivačkoj politici i žurnalističkoj kulturi, bio i ostao liberalni dnevnik. Ustaški list istog imena nastao je logikom negacije svega što je za njegova liberalnog prethodnika bilo bitno, ali je htio iskoristiti njegov splitski i dalmatinski simbolički kapital. Partizansko glasilo *Slobodna Dalmacija* nosilo je ime koje u povijesti novinstva u Dalmaciji nije bilo korišteno pa se u dijakronijskom smislu moglo tumačiti kao simbol uistinu drugačije, slobodne Dalmacije. U sinkronijskom smislu ovaj je naziv implicirao postojanje druge, neslobodne Dalmacije pa je već time moglo djelovati mobilizacijski u ratnim uvjetima.

Prilog **Svjatlana Lacka Vidulića** „Viktor Ramov (1889. – 1974.), dužnosnik NDH. Kolektivno pamćenje između obiteljske priče, historiografije i arhiva“ rijedak je primjer složene rekonstrukcije biografije višeg ustaškog dužnosnika u ratnim i poratnim godinama, nastale istraživačkim radom njegova potomka. Svoje spoznaje – stečene kritičkim propitivanjem historiografskih radova različitih provenijencija, kao i arhivskih izvora različita podrijetla – autor sučeljava s osobnim sjećanjima i obiteljskom kulturom pamćenja, vraćajući se kako na njihova mentalna tako i materijalna očitovanja. U teorijskom smislu ovaj rad je primjer kako je moguće funkcionalno umrežiti različite koncepte i modele ako je autor sposoban jasno postaviti istraživačko pitanje i formulirati hipotezu. Posebnost je ovog rada što je autor kombinirao historiografske pristupe i metode s pristupima i metodama uobičajenima u istraživanjima kulture sjećanja te uočljivim, ali ne i prenaplašenim prakticiranjem *ego-histoire*. Rad je školski primjer da se neizbježna (post)tranzicijska reinterpretacija prošlosti ne mora svoditi na matrice negacionističkog revizionizma crno-bijelim matricama i, drugo, da uključuje spremnost na autorsko samopropitivanje u pristupu temama koje uvijek imaju i osobne implikacije. Prilog je tim više dobrodošao što ga nije napisao profesionalni povjesničar, nego profesionalni germanist.

Drago Rokсандić u prilogu „Kud koje žure brzi kraci / a vode svi u bespuće?: Vladan Desnica u Splitu od 1935. do 1941. godine“ polazi od hipoteze da je negativno iskustvo stečeno *Magazinom Sjeverne Dalmacije* (1934. – 1935.) bilo odlučujuće u umjetničkom sazrijevanju Vladana Desnice. Ne previđajući da ga je od ranog djetinjstva obitelj podržavala u razvoju umjetničkih senzibiliteta, kao i da je sam vrlo rano počeo „črčkati“, godine posvećene *Magzinu* i svemu što se s njime u vezi i oko njega zbivalo bile su korektiv bar utoliko što su mu olakšale da shvati što neće raditi, a uvelike i što bi morao raditi. Koristeći dosadašnje spoznaje drugih, pa i svoje vlastite, kao i dosad nepoznate fragmente piščeve ostavštine, autor historiografski propituje neke manje poznate aspekte Desničine biografije

u navedenom razdoblju, predigri Drugoga svjetskog rata, koji će stubokom promijeniti i Desničin život.

U prilogu „*Gozba u poljima* – fragmenti rekonstrukcije pjesničke knjige Vladana Desnice u rukopisu“, posvećenu neobjavljenoj i djelomično sačuvanoj pjesničkoj zbirci u ratnim godinama 1941. – 1945., **Vladan Bajčeta** tekstološki rekonstruira rukopis, ali ulazi i u temeljnu poetsku problematiku njegova kasnije neuočljivog „antropološkog optimizma“. Budući da je jedna pjesma iz ove zbirke sačuvana u više kronološki različitih varijanti, autoru je bilo moguće ući i u proces Desničina pjesničkoga mladalačkog stvaralaštva. Ostaje otvoreno pitanje je li u slučaju ovog rada riječ o poslijeratnoj rekonstrukciji dijela ili cjeline pjesničke zbirke, koja vjerojatno ni prije rata nije bila finalizirana u formi koja bi Desnicu toliko zadovoljila da bi bio spreman ponuditi je za objavljivanje. Kombinirajući tekstološke s hermeneutičkim pristupima te primjenjujući metode koje su im imanentne, autor je ponudio čitanje mladog Desnice koje omogućuje kompleksniji pristup razumijevanju njegova pjesničkog opusa.

Varirajući teme iz pozivnog pisma Pripremnog odbora za *Desničine susrete 2015.*, zapisali smo u spomenutoj programskoj knjižici stavove koji su trebali biti kompleksnije provjereni na temelju novih istraživačkih spoznaja:

Urbana historija Splita od 1918. do 1945. godine mnogo više je povijest promjena nego povijest trajanja. Promjene u splitskoj političkoj kulturi u istom vremenskom razdoblju egzemplarne su u hrvatskoj povijesti 20. stoljeća po raznolikostima i proturječjima svojih očitovanja. Isto se može reći za bogatstvo promjenljivih splitskih kulturnih situacija, napose za umjetničko stvaralaštvo u Splitu. Kada je o svim ovim promjenama riječ, valja imati na umu da one, s jedne strane, imaju svoje vlastite „urbane logike“ te, s druge strane, da reflektiraju iskustva i zbivanja u nacionalnim, državnim i internacionalnim horizontima. *Desničini susreti 2015.* usredotočit će se, prvo, na promjene u splitskoj političkoj kulturi i kulturnom stvaralaštvu, drugo, na splitsko prevoditeljstvo kao fenomen kulturnih transfera i, treće, na kulturno distinktivni fenomen splitskih kroćeanaca, ključ za razumijevanje splitskog mediteranizma u to doba. Svi ovi izabrani fokusi zrcale i potrebe produbljenijeg interesa za stvaralačko sazrijevanje Vladana Desnice.⁶

Nadamo se da smo u tome dobrim dijelom uspjeli. Kao sudionici i urednici drago nam je što možemo zaključiti rad na ovom zborniku s osjećajem da će s njegovim izlaskom iz tiska biti zatvoren jedan uistinu zahtjevan, ali i vrlo poticajan radni ciklus. Pritom nemamo na umu samo jedan nego dva zbornika. Naime, zbornik radova s *Desničinih susreta 2015.* čini cjelinu sa zbornikom radova s *Desničinih susreta 2014.*⁷ Podsjećamo, pretprošlogodišnji su Susreti bili posvećeni temi *Vladan Desnica i Split (1920. – 1945.)*, a prošlogodišnji temi *Split i Vladan Desnica (1918. – 1945.): umjetničko stvaralaštvo između kulture i politike*. Težište se očito pomaklo u godinu dana s pisca na druge Splićane i Split njegova doba kao na „kolektivnu biografiju“ u urbanom ambijentu.

⁶ Drago ROKSANDIĆ – Ivana CVIJOVIĆ JAVORINA (ur.), *Split i Vladan Desnica (1918. – 1945.): umjetničko stvaralaštvo između kulture i politike. Program rada / sažeci izlaganja*, Zagreb 2015., 11.

⁷ Drago ROKSANDIĆ – Ivana CVIJOVIĆ JAVORINA (ur.), *Vladan Desnica i Split 1920. – 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014.*, Zagreb 2015.

Dužni smo i ovom prilikom kao urednici zahvaliti prije svega autorima priloga, ali i recenzentima članaka i recenzentima zbornika kao cjeline. Njihova su imena otisnuta u knjizi. Srdačnu zahvalnost dugujemo dekanu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Vlatku Previšiću i dekanu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu prof. dr. sc. Aleksandru Jakiru. Bez njihove podrške ne bi ni ove godine bilo moguće osigurati potrebna financijska sredstva za realizaciju zbornika.

Zbornik je slikovno obogaćen dijelom zahvaljujući autorima, a dijelom zahvaljujući susretljivosti i povjerenju obitelji Desnica, Sveučilišne knjižnice u Splitu, Muzeja grada Splita i svih ustanova i pojedinaca koji su izašli u susret autorima priloga i nama urednicima. Podatci o njima otisnuti su u „Popisu slikovnih priloga“. Svima iskreno zahvaljujemo, ali osjećamo potrebu izdvojiti dr. sc. Uroša Desnicu, ravnatelja Sveučilišne knjižnice u Splitu mr. sc. Petra Krolu, voditeljicu Odjela serijskih publikacija Sveučilišne knjižnice u Splitu dr. sc. Ivanku Kuić, muzejskog savjetnika Gorana Borčića u Muzeju grada Splita i Bogdana Vučića, kolekcionara i vlasnika zbirke razglednica. Gospođa Kuić nam je u nekoliko navrata pomogla i u pronalaženju teško dostupnih novinskih članaka te osigurala izradu njihovih kopija u vrlo kratkom vremenu pa joj zahvaljujemo na tom dodatnom naporu i iskreno želimo Sveučilišnoj knjižnici u Splitu da uspije osigurati financijska sredstva za nastavak projekta digitalizacije dragocjene periodike. Prof. dr. sc. Borislavu Kneževiću s Odsjeka za anglistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu zahvaljujemo na prijevodu sažetaka na engleski jezik.

Na kraju, ponavljamo kao i više puta do sada, odlična suradnja s kolegicama i kolegama iz FF pressa Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, s Borisom Buijem na čelu, omogućila je da se i ovaj zbornik pojavi u javnosti nakladnički još kvalitetniji od prethodnih.

Zagreb, 17. kolovoza 2016.

**SPLIT I VLADAN DESNICA
1918. – 1945.:
UMJETNIČKO STVARALAŠTVO
IZMEĐU KULTURE I POLITIKE**

Zbornik radova sa znanstvenog
skupa Desničini susreti 2015.

Uredili

Drago Roksandić
Ivana Cvijović Javorina

 FF press

Filozofski fakultet u Zagrebu
Zagreb, 2016.

Biblioteka DESNIČINI SUSRETI

sv. 14

Nakladnici

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Centar za komparativnohistorijske i
interkulturalne studije
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu
FF press

Za nakladnike

prof. dr. sc. Vlatko Previšić
prof. dr. sc. Aleksandar Jakir

Uredili

prof. dr. sc. Drago Roksandić
Ivana Cvijović Javorina, prof.

Recenzenti

prof. dr. sc. Dušan Marinković
prof. dr. sc. Boris Škvorc

Tiskanje ove knjige omogućeno je sredstvima
Programskog ugovora Sveučilišta u Zagrebu za akademsku godinu 2015./2016. i
sredstvima Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu

Fotografija na naslovnici

Vladan Desnica (iz fotodokumentacije dr. sc. Uroša Desnice)

SPLIT I VLADAN DESNICA 1918. – 1945.
Zbornik radova s Desničinih susreta 2015.
Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.)

Izvršni nakladnik
Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 01/4092-111; faks 01/6156-879
e-mail: info@ffzg.hr
www.ffzg.unizg.hr

Izvršni urednik
Boris Bui

Grafička oprema
Boris Bui
Marko Maraković

Prijevod sažetaka na engleski jezik
prof. dr. sc. Borislav Knežević

Lektura
dr. sc. Jadranka Brnčić
Samanta Paronić (str. 415-458)

Izrada kazala
dr. sc. Jadranka Brnčić
prof. dr. sc. Drago Roksandić

Idejno rješenje naslovnice
Marko Maraković

Grafičko oblikovanje naslovnice
Marko Maraković

Naklada
300 primjeraka

Tisak i uvez
AKD Zagreb

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 000941992

CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE
I INTERKULTURNE STUDIJE

SPLIT I VLADAN DESNICA 1918. - 1945.:
UMJETNIČKO STVARALAŠTVO IZMEĐU
KULTURE I POLITIKE

Zbornik radova s Desničinih susreta 2015.

Uredili
DRAGO ROKSANDIĆ
IVANA CVIJOVIĆ JAVORINA